

Collendoorn, Hofsteeweg 2
(Gemeente Hardenberg, OV)
Een Archeologisch Bureauonderzoek
(ABU)

Steekproefrapport 2020-01/02

Collendoorn, Hofsteeweg 2
(Gemeente Hardenberg, OV)
Een Archeologisch Bureauonderzoek
(ABU)

Steekproefrapport 2020-01/02

Collendoorn, Hofsteeweg 2
(Gemeente Hardenberg, OV)
Archeologisch Bureauonderzoek (ABU)

Een onderzoek in opdracht van BùgelHajema
adviseurs bv

Steekproefrapport 2020-01/02
ISSN 1871-269X

Auteur: J.S. van der Heul MA (archeoloog)
Autorisatie: dr. J. Jelsma (senior KNA-archeoloog)
(actorreg. nr. 3545 3178)

De Steekproef bv werkt volgens de Kwaliteitsnorm
Nederlandse Archeologie 4.1 en SIKB-BRL 4000 en
bij dit onderzoek volgens protocol 4002.
Foto's en tekeningen zijn gemaakt door
De Steekproef, tenzij anders vermeld.

© De Steekproef bv, 10 januari 2020

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd
en/of openbaar gemaakt zonder bronvermelding.

De Steekproef bv aanvaardt geen aansprakelijkheid
voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing
van de adviezen of het gebruik van de resultaten van
dit onderzoek.

De Steekproef bv Archeologisch Onderzoeks- en
Adviesbureau, Hogeweg 3, 9801 TG Zuidhorn

telefoon	050 – 5779784
internet	www.desteekproef.nl
e-mail	info@desteekproef.nl
kvk	02067214

Inhoud

Samenvatting

Administratieve gegevens van het plangebied

1. Inleiding.....	1
• 1.1 Aanleiding en doel (KNA 4.1: LS01).....	1
• 1.2 Locatie (KNA 4.1: LS01, LS02).....	3
2. Bureauonderzoek (KNA 4.1: LS06).....	4
• 2.1 Bronnen.....	4
• 2.2 Fysische geografie (KNA 4.1: LS04).....	4
• 2.3 Archeologie (KNA 4.1: LS04).....	8
• 2.4 Historische geografie (KNA 4.1: LS03).....	11
• 2.5 Gemeentelijk beleid.....	13
3. Conclusies en advies (KNA 4.1: VS07).....	14

Gebruikte bronnen

Lijst van figuren en tabellen

Appendix: I Archeologische periodes
II Stedenbouwkundig plan

Samenvatting

In verband met de geplande herinrichting van het gebied aan de Hofsteeweg 2 te Collendoorn (gemeente Hardenberg) ter verbetering van het landschappelijke karakter van het gebied, is een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. In het plangebied worden twee schuren en een bedrijfswoning gesloopt met een totale oppervlakte van circa 2100 m². De nieuwbouw in het plangebied zal waarschijnlijk bestaan uit een tweetal woningen en bijbehorende schuren (circa 1300 m² totaal).

Het westelijk deel van het plangebied ligt op een Archeologische Monumenten Kaart-terrein (AMK) van de havezate 't Hogeholt of Hofstede. Op de gemeentelijke archeologische beleidskaart heeft dit deel van het gebied de waarde archeologie 1 (waardevol gebied A). Voor dit deelgebied is bij ingrepen groter dan 100 m² en/of dieper dan 40 centimeter beneden maaiveld, archeologisch onderzoek noodzakelijk. Het oostelijk deelgebied ligt op een dekzandrug die is omringd door beekdalbodems. Dit deelgebied heeft waarde archeologie 4 (onderzoeksgebied B) op de gemeentelijke beleidskaart. Hiervoor is onderzoek noodzakelijk bij oppervlakten groter dan 500 m² en dieper dan 50 centimeter.

Uit het archeologisch bureauonderzoek blijkt dat het plangebied op een dekzandrug ligt die is omringd door beekdalbodems. De bodem bestaat uit hoge bruine enkeerdgronden en is vanaf de middeleeuwen bemest, waardoor een humeuze akkerlaag het dekzand heeft afgedekt. Het westelijke deel van het plangebied bestaat uit het AMK-terrein van de voormalige havezate 't Hogeholt. De boerderij van deze havezate is in 1885 gesloopt en vervangen door de huidige boerderij. Het oostelijke deel van het plangebied maakte deel uit van het bouwland van de boerderij en is pas voor een deel bebouwd in de jaren tachtig met de komst van de nu te slopen schuren. In de nabije omgeving zijn meerdere vondsten gedaan uit zowel de steentijden als uit de Romeinse tijd. Hoewel er nog geen duidelijke nederzettingen uit deze tijd zijn aangetroffen bij gravend onderzoek, is de vondst van artefacten in de omgeving wel verdacht.

De verwachting voor archeologische resten in het plangebied is hoog voor vrijwel alle archeologische perioden. Op de dekzandrug, die een aantrekkelijke vestigingsplek was voor de mens in het verleden, kunnen resten uit de steentijd tot Romeinse tijd goed bewaard zijn gebleven doordat deze zijn afgedekt door de middeleeuwse akkerlaag. Mogelijk zijn deze oude archeologische resten deels aangetast door de bouw van de middeleeuwse en de 19^e eeuwse boerderijen. Voor de periode vanaf de middeleeuwen weten we dat er zeker vanaf 1383 een boerderijhoeve in het plangebied heeft gestaan. Deze middeleeuwse boerderij is in 1885 gesloopt en vervangen door een nieuwe boerderij. Mogelijke resten (bijvoorbeeld funderingen, muren en putten) van de oorspronkelijke boerderij (en bijgebouwen) bevinden zich in het westelijk deel van het plangebied. Waarschijnlijk liggen deze voor een groot deel onder de huidige (te slopen) bebouwing.

Selectie-advies door senior KNA-archeoloog/prospecteur dr. J. Jelsma

Uit het bureauonderzoek blijkt dat voor het hele plangebied een hoge kans is op archeologische waarden uit de periode steentijd tot Romeinse tijd en voor resten die behoren tot een boerderijhoeve uit de middeleeuwen tot nieuwe tijd. Gezien deze hoge kans op archeologie wordt geadviseerd om de sloopwerkzaamheden onder archeologische begeleiding te laten uitvoeren. Omdat de locatie van de nieuw te bouwen huizen en schuren niet overeenkomt met de locatie van de te slopen bebouwing, wordt geadviseerd om op deze plekken ruim voorafgaand aan de sloop een inventariserend booronderzoek te laten uitvoeren. Het inventariserende onderzoek dient de gaafheid van de bodem vast te stellen en uitsluitsel te geven over de aanwezigheid en diepte van mogelijke archeologische resten en niveaus.

Administratieve gegevens van het plangebied

Tabel 1: Collendoorn, Hofsteeweg 2: administratieve gegevens

Provincie	Overijssel
Gemeente	Hardenberg
Plaats	Collendoorn
Toponiem	Hofsteeweg 2
Kaartblad	22D
Centrumcoördinaat plangebied	238.721 / 511.698
Kadastraal perceelnummer	HDB01
Oppervlakte van het onderzoeksgebied	ca. 1,3 ha
NAP-hoogte maaiveld	ca. 9 meter +NAP
Bestemmingsplannen	Buitengebied Hardenberg: Waarde archeologie 1 en 4
Huidig grondgebruik	boerderij, schuren, erf, grasland
Soort onderzoek	bureauonderzoek
Opdrachtgever	BügelHajema adviseurs bv
Uitvoerder	De Steekproef
Bevoegde overheid	Gemeente Hardenberg
Steekproef projectcode	2020-01/02
Onderzoeksmeldingsnummer	4763995100
Datum veldwerk	nvt
Maximale diepte onderzoek	nvt
Beheer en plaats documentatie	De Steekproef bv / Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed / DANS / Provinciaal depot Overijssel te Deventer

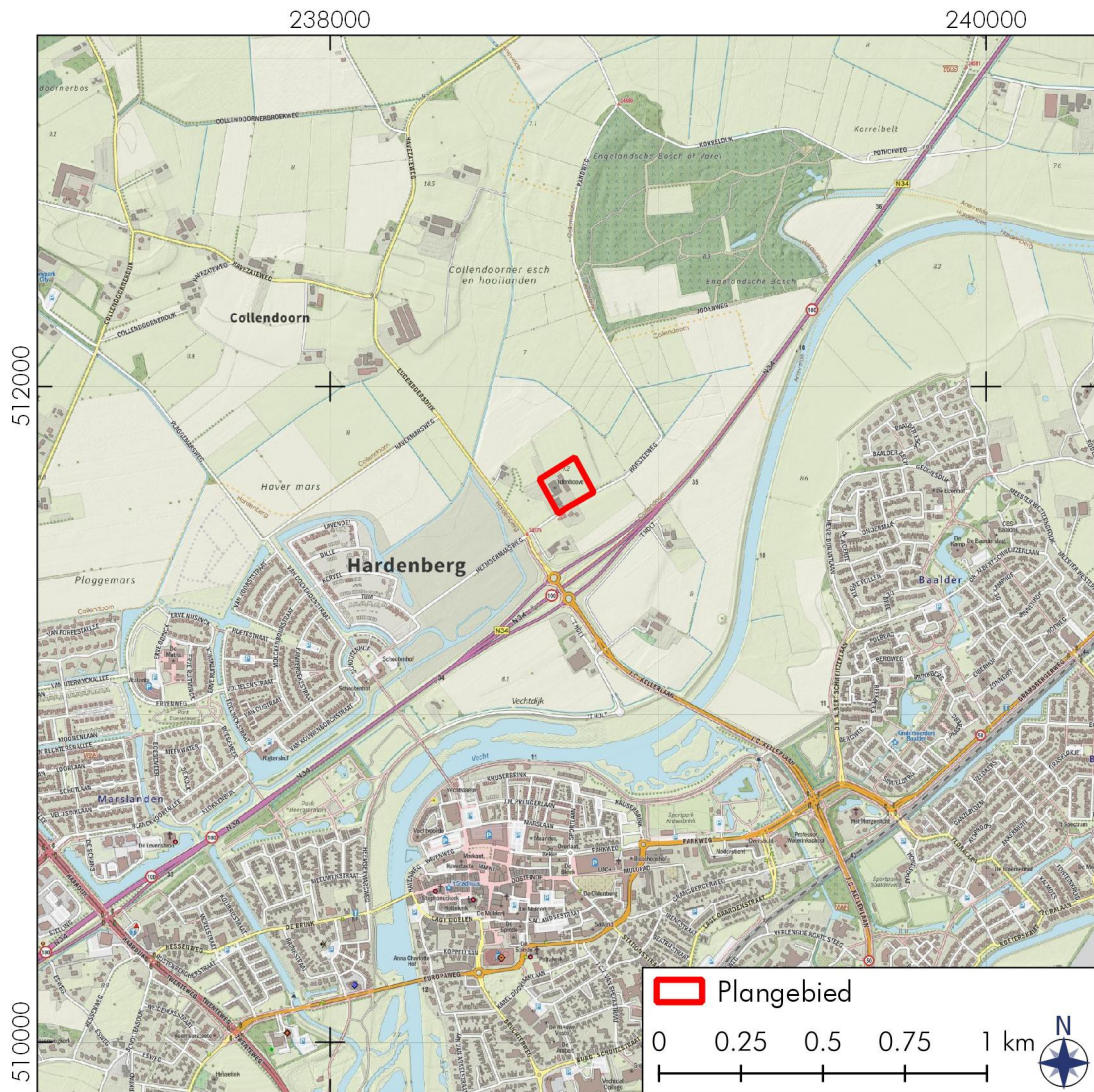
1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel (KNA 4.1: LS01)

In opdracht van BügelHajema adviseurs bv, vertegenwoordigd door mevrouw A. Hoving-Moes, is een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor de Hofsteeweg 2 (bekend als de Ydenhoeve) te Collendoorn, gemeente Hardenberg, provincie Overijssel (zie Figuur 1). De aanleiding voor het onderzoek is de geplande herinrichting van het gebied ter verbetering van het landschappelijke karakter van het gebied. Volgens het stedenbouwkundig plan (zie Appendix II) komen er drie woningen en schuren rondom een centraal erf te liggen. De zogenaamde landschapsontsierende bebouwing in het plangebied, bestaande uit twee schuren en een bedrijfswoning, zal worden gesloopt (zie Figuur 2). Deze te slopen bebouwing heeft een totale oppervlakte van circa 2.100 m². De nieuwbouw (circa 1.300 m²) zal waarschijnlijk bestaan uit een tweetal woningen (circa 150 m² per huis) en bijbehorende schuren (circa 500 m² per schuur). De exacte verstoringsdiepte is nog niet bekend. Onder de woningen worden mogelijk kelders gebouwd, waardoor de bodem tot enkele meters onder het maaiveld kan worden verstoord.

Het westelijk deel van het plangebied ligt op een AMK-terrein van de havezate 't Hogeholt of Hofstede (monumentnr. 13323, zie paragraaf 2.3). Op de gemeentelijke archeologische beleidskaart heeft dit deel van het gebied de waarde archeologie 1 (waardevol gebied A). Voor dit gebied is bij ingrepen groter dan 100 m² en/of dieper dan 40 centimeter beneden maaiveld, archeologisch onderzoek noodzakelijk. Het oostelijk deelgebied ligt in een zone met waarde archeologie 4 (onderzoeksgebied B). Hiervoor is onderzoek noodzakelijk bij oppervlakten groter dan 500 m² en dieper dan 50 centimeter (Beleidsplan archeologie gemeente Hardenberg *'Met het verleden stevig verankerd op de toekomst af'* 2009). Archeologisch onderzoek is noodzakelijk omdat de oppervlakten van zowel de sloopwerkzaamheden als de nieuwbouwplannen de vrijstellingsnorm overschrijden en een bedreiging vormen voor eventueel aanwezige archeologische waarden.

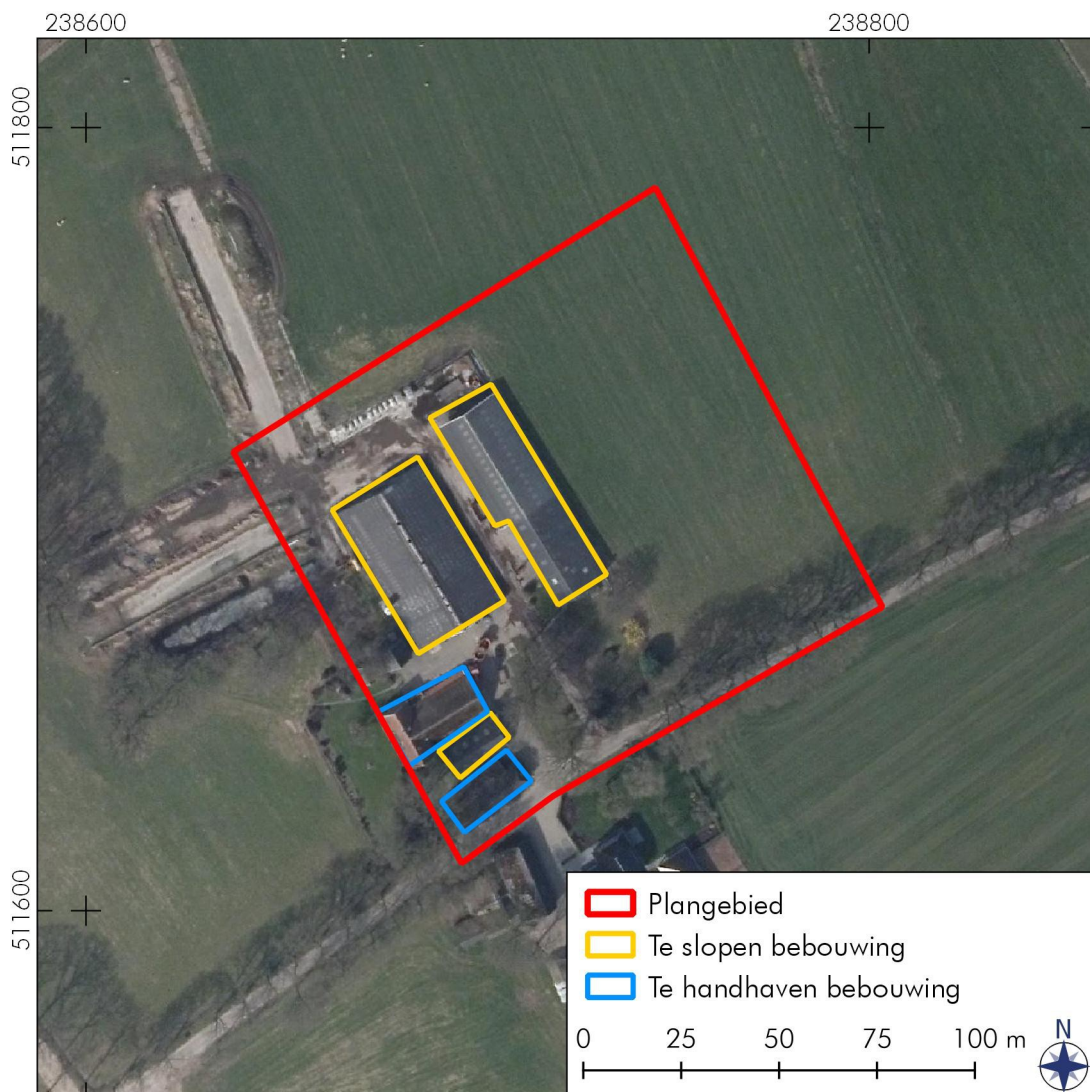
Het doel van dit archeologisch bureauonderzoek is om vast te stellen wat de kans is op de aanwezigheid van archeologische waarden. Aan de hand van beschikbare fysisch-geografische, archeologische en historisch-geografische informatie is een archeologisch verwachtingsmodel opgesteld van het gebied.

Figuur 1: Collendoorn, Hofsteeweg 2: Uitsnede van een topografische kaart. Het plangebied is met rood aangegeven. Bron: Opentopo.

1.2 Locatie (KNA 4.1: LS01, LS02)

Het plangebied ligt aan de Hofsteeweg 2 in het zuidelijk deel van het buurtschap Collendoorn in de gemeente Hardenberg (zie Figuur 1). Verder ten zuiden van het plangebied liggen achtereenvolgens de provinciale weg, de N34, de rivier de Vecht en het stadscentrum van Hardenberg. Op circa 700 meter ten westen in het verlengde van de Hofsteeweg (de Heemsermarsweg) wordt een nieuwbouwwijk gebouwd. Ten noordoosten ligt het Englandsche Bosch. De directe omgeving van het plangebied bestaat voornamelijk uit weilanden. Ook het oostelijk deel van het plangebied bestaat uit weiland. Het westelijk deel bestaat nog uit een boeren bedrijf vier schuren en twee bedrijfswoningen. De twee grootste schuren aan de noordzijde van het erf zullen worden gesloopt. Ook één bedrijfswoning zal worden gesloopt. De overige gebouwen worden gehandhaafd (zie Figuur 2).

Figuur 2: Collendoorn, Hofsteeweg 2: luchtfoto van het plangebied met de te slopen en de te handhaven bebouwing. Bron: Publieke Dienstverlening op de Kaart.

2. Bureauonderzoek (KNA 4.1: LS06)

2.1 Bronnen

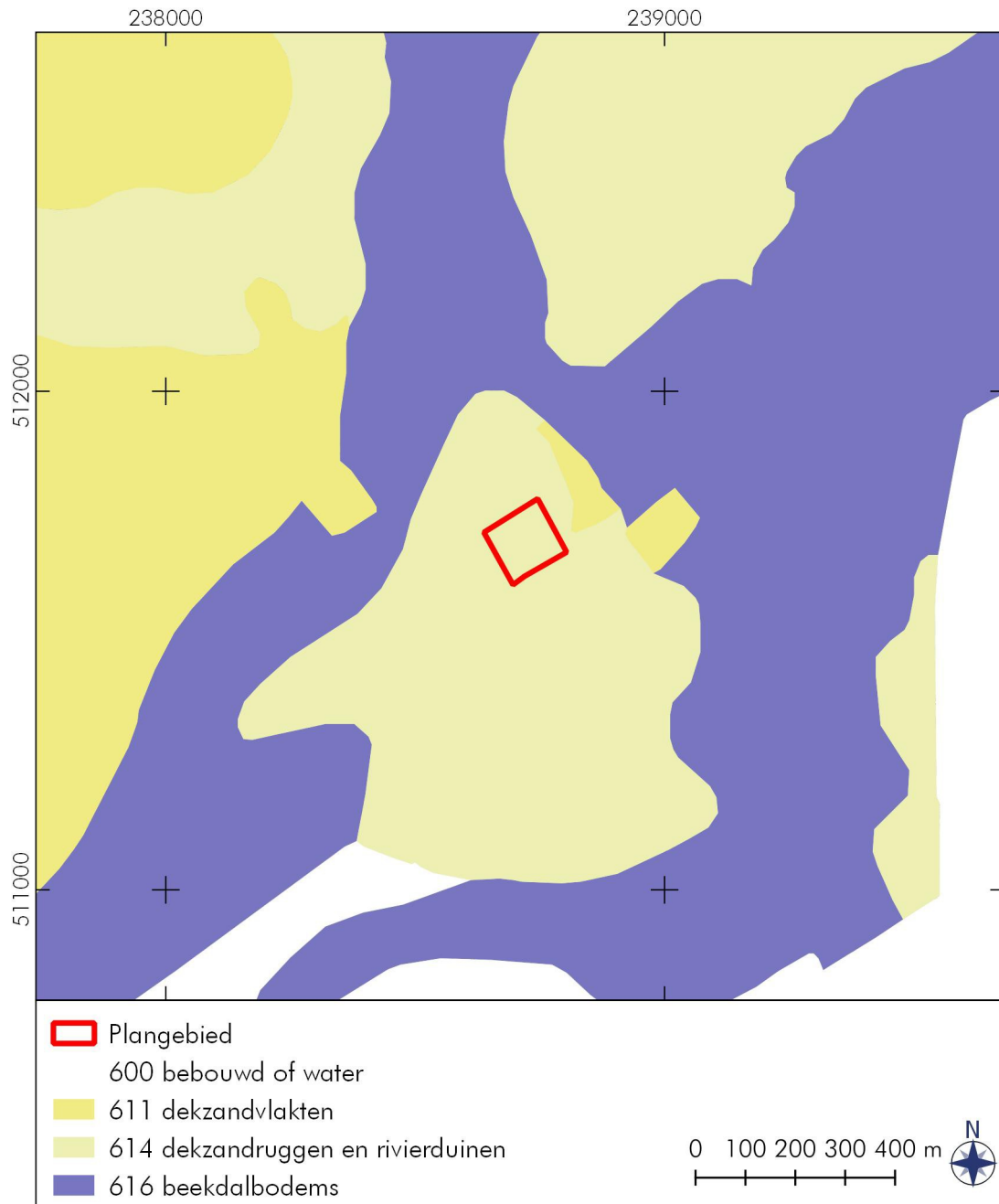
Tijdens het bureauonderzoek is de bestaande relevante kennis van het plangebied verzameld. De gebruikte bronnen voor het onderzoek staan aan het eind van dit rapport. Eén van de bronnen is ARCHIS 3, het archeologisch registratie- en informatiesysteem van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Deze databank is toegankelijk voor organisaties die werkzaam zijn in de archeologie. Het bevat een GIS-systeem waarin onder meer een archeologische kaart en aardkundige kaarten geraadpleegd kunnen worden. Een andere bron is Publieke Dienstverlening op de Kaart (PDOK), een dienst van de overheid met open-datasets van actuele geo-informatie.

2.2 Fysische geografie (KNA 4.1: LS04)

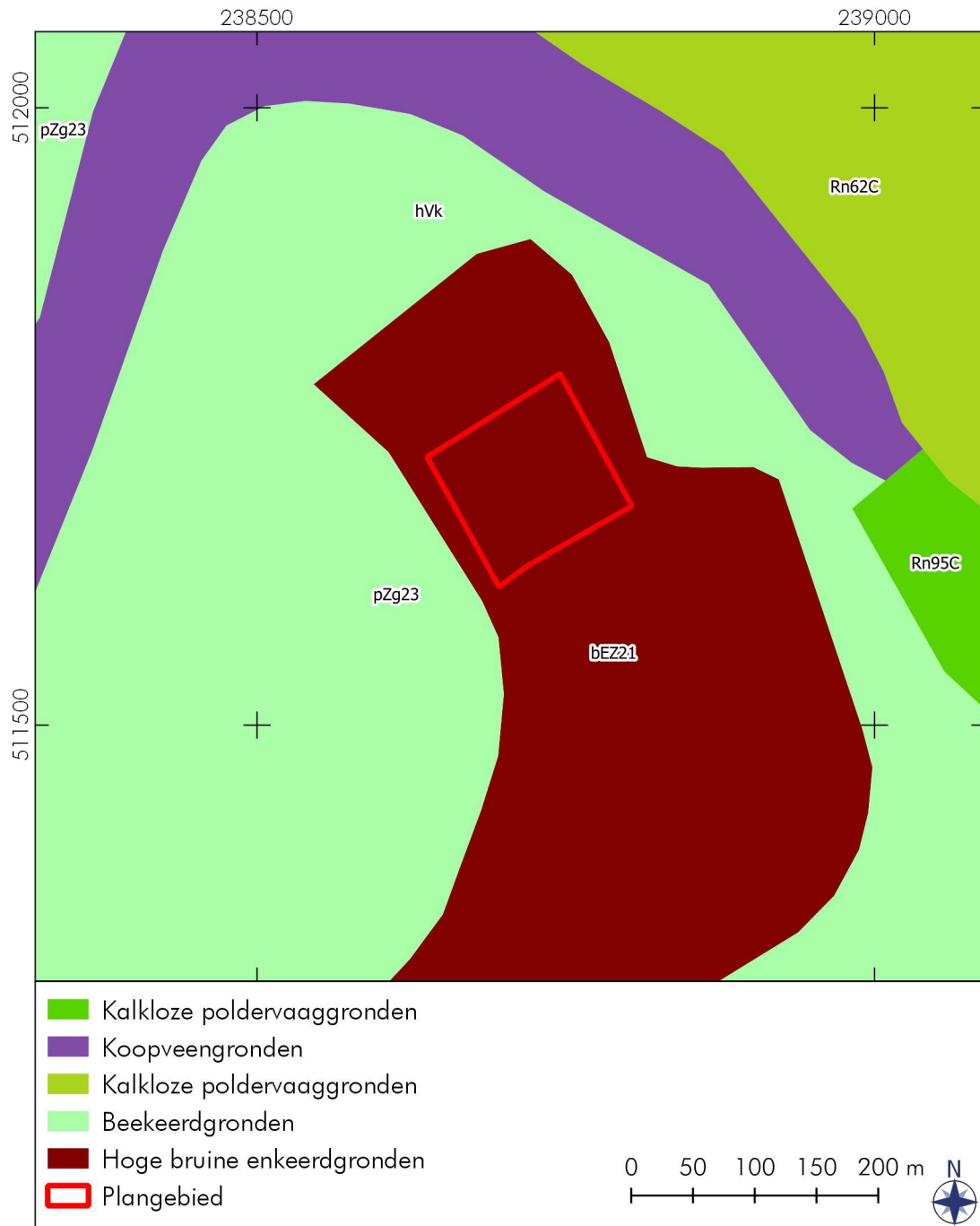
Het plangebied ligt op een rug in een dekzandlandschap dat in het verleden werd doorsneden door de (oer) Vecht (zie Figuur 3). De oude loop van de rivier heeft zich in het verleden meerdere malen verlegd. Op de hoogtekartaart is ten noorden van het plangebied nog één van deze oudere lopen zichtbaar die min of meer overeenkomt met de huidige Molengoot (zie Figuur 5). Direct rondom het plangebied liggen koopveengronden en beekerdgronden die gerelateerd kunnen worden aan de omliggende beekdalbodems (zie Figuur 3 en 4).

De dekzandrug, waarop het plangebied ligt, is echter al die tijd hoog en droog gebleven. Dekzandrug bestaat uit hoge bruine enkeerdgronden (zie Figuur 4). Om de (zand)gronden vruchtbaarder te maken voor de landbouw werden deze gronden in de middeleeuwen bewust bemest met mest en plaggen. Deze lagen, ook wel esdek genoemd, hebben voor een groot deel de oudere dekzandlagen afgedekt. Hierdoor kunnen oudere archeologische resten in het dekzand goed bewaard zijn gebleven onder een esdek.

Op de hoogtekartaart zijn echter abrupte hoogteverschillen tussen de percelen waar te nemen. Dit wijst erop dat met de verkavelingen in de 20^e eeuw er redelijk wat grond is verzet in het gebied waardoor de dekzandrug op enkele plaatsen flink is aangetast. Binnen de begrenzing van het plangebied lijkt dit echter niet het geval. Het plangebied heeft een hoogte van circa 9,3 meter boven NAP. In zuidelijke richting loopt dit af naar 8,5 meter boven NAP. Ten zuiden van het plangebied, op dezelfde dekzandrug, is bij het proefsleuvenonderzoek langs de weg N34 een circa 40 centimeter dikke akkerlaag vastgesteld, vanaf circa 30 centimeter onder het maaiveld, met daaronder het gele dekzand (de C-horizont) (zie paragraaf 2.3 en Bouma 2016). Een podzolbodem werd wel in het voorafgaande booronderzoek (zie Kalisvaart 2013) waargenomen, maar in de profielen van de proefsleuven kon dit niet worden bevestigd. Vermoedelijk is de podzol in de akkerlaag opgenomen.

Figuur 3: Collendoorn, Hofsteeweg 2: uitsnedes van de landschapskaart. Het plangebied ligt op een dekzandrug omringd door beekdalbodems van de (oer)Vecht. Bron: Cohen 2017.

Figuur 4: Collendoorn, Hofsteeweg 2: uitsnedes van de bodemkaart. De bodem in het plangebied bestaat uit hoge bruine enkeerdgronden. De veengronden en beekerdgronden kunnen gerelateerd worden aan de beekdalbodems die rondom het plangebied liggen. Bron: Publieke Dienstverlening op de Kaart.

Figuur 5: Collendoorn, Hofsteeweg 2: hoogtekartaart van de omgeving van het plangebied. De hogere dekzandruggen (geel/oranje) zijn duidelijk zichtbaar in het landschap. Ook is te zien dat er grote delen van de oorspronkelijke dekzandruggen als gevolg van de verkaveling zijn geëgaliseerd of verlaagd (te zien aan de scherpe overgangen tussen hogere en lagere delen langs de kavel grenzen). Ten noorden van het plangebied is nog een oude loop van de rivier in de lagere delen zichtbaar. Bron: Actueel Hoogtebestand Nederland 2 (AHN2).

2.3 Archeologie (KNA 4.1: LS04)

De archeologische waarden die in ARCHIS gemeld zijn en binnen een afstand van een halve kilometer van het plangebied liggen zijn in Tabel 2 en Figuur 6 weergegeven.

Het westelijk deel van het plangebied ligt in een AMK terrein met hoge archeologische waarde (13323). Dit is een terrein van de havezate¹ 't Hogeholt of Hofstede. De eerste melding hiervan stamt uit 1383. In de 17^e eeuw is het belang van deze hoeve echter gedaald tot een reguliere boerenhoeve. Omstreeks 1885 werd de oude boerderij gesloopt en werd een nieuwe (de huidige) boerderij gebouwd. De omliggende gronden zijn in 1947 opnieuw verkaveld.

In de omgeving liggen nog drie AMK-terreinen. Ten noordwesten liggen ter plaatse van Collendoorn de restanten van een escomplex (13324) uit de late middeleeuwen. Er werd ook een kuil aangetroffen met onder meer kogelpotaardewerk en Pingsdorfaardewerk.

Bij het Engelslandsche bos ten noordoosten van het plangebied ligt een AMK-terrein (13325) met vindplaatsen waar vuursteen-artefacten zijn gevonden uit het laat-paleolithicum en mesolithicum. Binnen hetzelfde terrein zijn ook vondsten gedaan bestaande uit inheems Romeinse aardewerk, dat duidt op een nederzetting uit de Romeinse tijd (vondstmeldingen 3197324100 en 3197332100).

Ten zuiden van het plangebied, langs de Vecht, ligt een kunstmatige heuvel die een AMK-terrein is (13327). Het betreft vermoedelijk de plek van een oud hof of burcht, de Johan Hundeborch. Volgens de overlevering zou hier in de 14^e eeuw een kapel zijn gebouwd. In 1760 is de heuvel als Joodse begraafplaats in gebruik genomen.

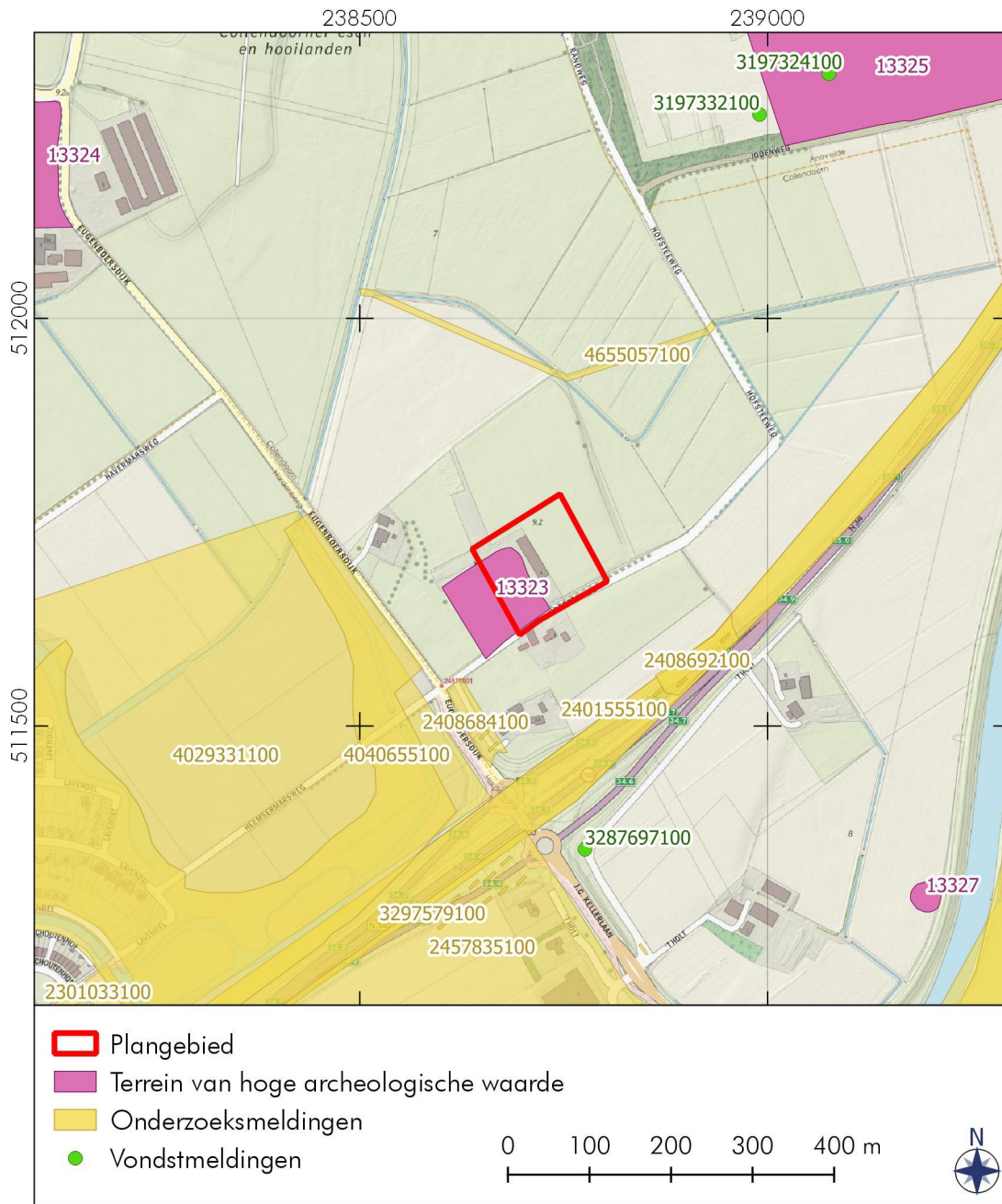
Er zijn negen onderzoeksmeldingen in de omgeving van het plangebied bekend in ARCHIS. Vier van de negen meldingen hebben betrekking op het archeologisch onderzoek dat in het kader van de verbetering van de weg N34 is uitgevoerd. Deze onderzoeken bestonden uit meerdere fases van het archeologische onderzoek: bureauonderzoek, inventariserend- en karterend booronderzoek en proefsleuven (2401555100, 2408684100, 2408692100 en 3297579100). Het tracé was circa 16 kilometer lang. Voor dit onderzoek is het echter relevant dat tijdens het booronderzoek op circa 200 meter ten zuiden van het plangebied aan de Hofsteeweg, een vuursteen vindplaats werd geïdentificeerd op dezelfde afgedekte dekzandrug als waar het huidig plangebied op ligt. Deze vindplaats kon echter niet worden bevestigd bij het proefsleuvenonderzoek.

Ten noorden van het plangebied is voor de aanleg van een sloot een bureau- en booronderzoek uitgevoerd (4655057100). Geconcludeerd werd dat het terrein te nat is geweest voor menselijke bewoning. Bureauonderzoek voor de locatie Vechtpark (langs de noordelijk oever van de Vecht, 2457835100) adviseerde vanwege de kans op resten uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd om de werkzaamheden onder archeologische begeleiding uit te laten voeren. De overige archeologische onderzoeken zijn allen ten westen van het plangebied uitgevoerd in de omgeving van de nieuwe woonwijk (2301033100, 4029331100, 4029331100 en 4040655100). Op basis van de bureauonderzoeken en booronderzoeken op deze locaties was er onvoldoende aanleiding voor verder archeologisch onderzoek.

¹ Een versterkt huis, hof of hoeve dat een voorwaarde was voor het ridderschap.

Tabel 2: Collendoorn, Hofsteeweg 2: archeologische waarden rondom het plangebied. Voor de ligging zie Figuur 6. Voor dateringen zie Appendix.

Zaaknr.	Omschrijving	Datering
AMK-terrein		
13323	Hoge archeologische waarde. Terrein met restanten van havezate 'De Hofstede' of 't Hogeholt'. Voor het eerst genoemd in 1383. In 1659 als havezate erkend. Na 1680 weer afgedaald tot boerenhoeve. In 1885 werd de oude hoeve afgebroken en er een nieuwe boerderij werd gebouwd. Nu bekend onder de naam 'Ydenhoeve'. In 1947 zijn de landerijen opnieuw verkaveld.	Middeleeuwen laat – nieuwe tijd
13324	Hoge archeologische waarde. Terrein met een deel van een escomplex met sporen van Laat Middeleeuwse bewoning. Kuil met daarin kogelpotaardewerk, wat Pingsdorfaardewerk, huttenleem, houtskool en brokken ijzeroer.	Middeleeuwen laat
13325	Hoge archeologische waarde. Terrein met resten van nederzettingen en vondstcomplexen (vuursteenartefacten, inheems Romeinse aardewerk) uit het laat paleolithicum, mesolithicum en Romeinse tijd.	laat paleolithicum – Romeinse tijd laat
13327	Hoge archeologische waarde. Terrein met een kunstmatige heuvel. Wellicht de plaats van de oude burcht van Johan Hundeborch. Volgens overlevering zou er in 1379 een kapel op gebouwd zijn. Vanaf 1760 is de heuvel in gebruik als Joodse begraafplaats.	Middeleeuwen laat – nieuwe tijd
Onderzoeksmeldingen		
2301033100	Bureau- en booronderzoek op de locatie Schoutenhof II. Bodem bestaat uit opgebrachte grond en is verstoord. Geen verder onderzoek. Boekema 2010.	
2401555100	Booronderzoek wegtracé N34. Grote delen van de bodem nog intact. Vervolgonderzoek nodig op de delen die een middelhoge tot hoge verwachting krijgen op basis van landschap en karterend onderzoek. Van Putten 2013.	
2408684100	Booronderzoek N34. Bij de locatie langs de Hofsteeweg werd een vuursteenvindplaats ontdekt. Vervolgonderzoek nog indien de vindplaatsen niet <i>in situ</i> kan worden bewaard (vervolgonderzoek zie 3297579100). Kalisvaart 2013.	
2408692100	Idem als boven	
2457835100	Bureauonderzoek Vechtpark. Kans op resten uit late middeleeuwen en nieuwe tijd. Geadviseerd om de werkzaamheden onder archeologische begeleiding te laten uitvoeren. Beckers 2014.	
3297579100	Proefsleuvenonderzoek langs de N34. De vindplaatsen in de nabijheid van de Hofsteeweg konden niet worden bevestigd in het proefsleuvenonderzoek. Bouma 2016.	
4029331100	Bureauonderzoek De Marslanden II. Op basis van de middelhoge tot hoge verwachting op de dekzandruggen. Booronderzoek geadviseerd. Bex 2017.	
4040655100	Booronderzoek De Marslanden II. In het dekzand zijn geen relevante archeologische lagen aangetroffen (esdek, podzol). Onvoldoende aanwijzingen voor archeologie. Geen verder onderzoek geadviseerd. Osinga 2017.	
4655057100	Bureau- en booronderzoek Engeland 6. Gebied naar verwachting te nat geweest voor bewoning. Verder onderzoek niet noodzakelijk. Porreij-Lyklema 2019.	
Vondstmeldingen		
3197324100	Vondsten gedaan op een stuk bouwland bij het Engelsche bosch. Concentraties handgevormd aardewerk en vuursteen artefacten. Mogelijke bewoning tijdens verschillende perioden.	laat paleolithicum – Romeinse tijd laat
3197332100	Vondsten gedaan op een stuk bouwland bij het Engelsche bosch. Op een dekzandrug zijn twee concentraties vuursteen artefacten ontdekt.	mesolithicum – neolithicum
3287697100	Metaaldetector vondst op aardappelland bestaande uit een zilveren Spaanse munt (type: Cob reales 1.)	nieuwe tijd vroeg

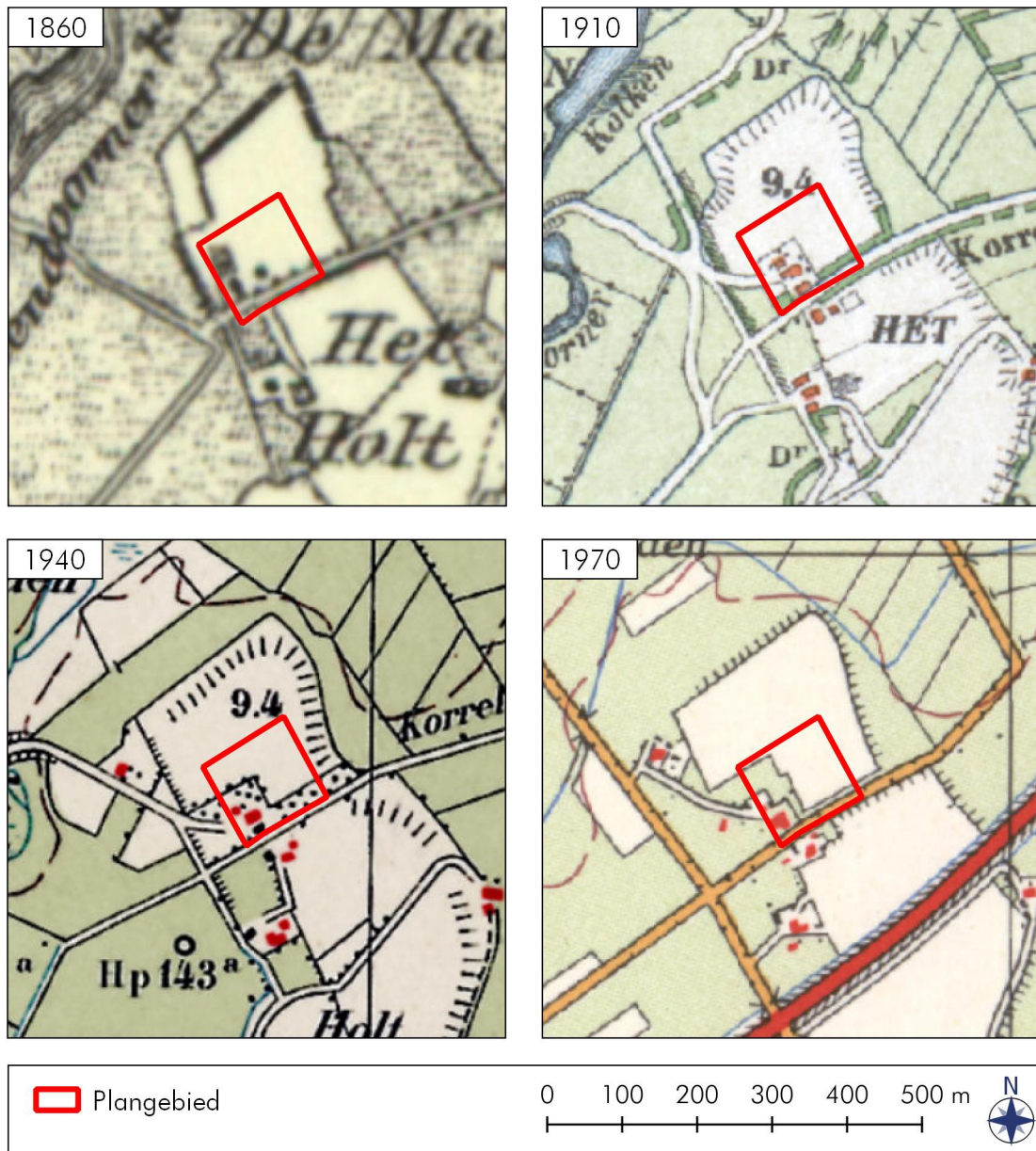
Figuur 6: Collendoorn, Hofsteeweg 2: Archeologische kaart van de omgeving van het plangebied. De groene stippen zijn locaties van archeologische vondstmeldingen. De gele terreinen zijn in het verleden archeologisch onderzocht. Het paarse terrein staat op de archeologische monumentenkaart (AMK). Het plangebied is het rode vlak. Bron: ARCHIS 3.

2.4 Historische geografie (KNA 4.1: LS03)

Zoals al in de vorige paragraaf is vermeld lag er binnen het plangebied een middeleeuwse havezate. De eerste historische melding hiervan stamt uit 1383. In 1659 kreeg deze (boerderij)hoeve het recht van havezate. Deze havezate stond bekend als 't Hogeholt of Hofstede. Rond 1664 werd het recht van havezate echter al verlegd op een ander hof en 't Hogeholt werd een reguliere boerderijhoeve (Gevers en Mensema 2005). Omstreeks 1885 werd deze boerderij gesloopt en werd er een nieuwe gebouwd. De boerderij is ook wel bekend als de Ydenhoeve. De oorsprong van deze naam is vermoedelijk ontstaan rondom 1700 toen de boerderij werd verpacht aan ene Berend en zijn vrouw Yda.

(Bron:<https://www.historischeprojecten.nl/geheugenvanhardenberg/shpedia/oude-huisplaatsen/oude-huisplaatsen-in-collendoorn/hofstede/>).

Op de historisch-topografische kaart uit 1860 kunnen we nog de situatie zien van voor de sloop van de oude boerderij (zie Figuur 7). De boerderij en enkele bijgebouwen zijn in het westelijk deel van het plangebied te zien. De nieuwe boerderij (vanaf 1885) werd, zoals te zien is op de kaart van 1910, in hetzelfde deel van het plangebied gebouwd. Binnen het plangebied is er buiten de aanleg van de latere schuren in de jaren tachtig van de 20^e eeuw (zie Figuur 1 en 2) weinig verandering ten opzichte van de situatie uit 1910. In de omgeving buiten het plangebied zien we in de loop van de tijd meerdere boerderijen verschijnen en wijzigt het stratenplan van de omgeving meerdere malen. De kaarten van 1910 en 1940 geven een NAP hoogte van 9,4 meter aan voor de dekzandrug. Deze hoogte komt overeen met de huidige hoogte. Ondanks de verkaveling en egalisatiewerkzaamheden in de omgeving in de 20^e eeuw lijkt het erop dat het plangebied hier van gespaard is gebleven.

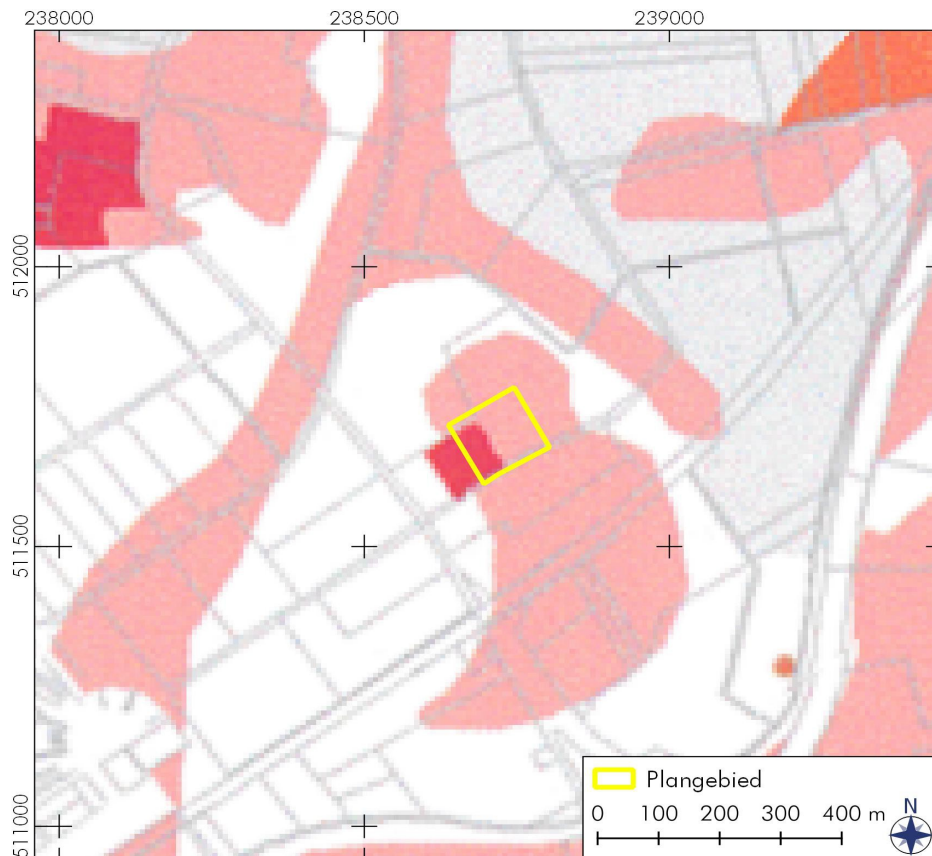

Figuur 7: Collendoorn, Hofsteeweg 2: uitsnedes van historisch-topografische kaarten uit 1860, 1910, 1940 en 1970. Na de sloop van de oude boerderij en de bouw van de nieuwe in 1885 zijn er weinig veranderingen in het plangebied. Het plangebied is rood omlijnd. Bron: Topotijdreis.

2.5 Gemeentelijk beleid

Op de gemeentelijke archeologische beleidskaart ligt het plangebied deels in een zone met waarde archeologie 1 en deels in een zone met waarde archeologie 4 (zie Figuur 8). Het westelijk deel heeft de waarde archeologie 1 (waardevol gebied A). Dit deel komt overeen met de locatie van de eerder genoemde havezate en het bij behorende AMK-terrein (13323). Voor deze zone is door de gemeente vastgesteld dat bij ingrepen groter dan 100 m² en/of dieper dan 40 centimeter beneden maaiveld, archeologisch onderzoek noodzakelijk is. Het oostelijk terrein ligt in een gebied met waarde archeologie 4 (onderzoeksgebied B). Het betreft hier de dekzandrug waar een verhoogde kans is op archeologie. Hiervoor is archeologisch onderzoek noodzakelijk bij oppervlakten groter dan 500 m² en dieper dan 50 centimeter onder het maaiveld (Beleidsplan archeologie gemeente Hardenberg 'Met het verleden stevig verankerd op de toekomst af' 2009).

Zowel de sloopwerkzaamheden als de nieuwbouw plannen in het plangebied overschrijden de minimale vrijstellingsgrens voor archeologische onderzoek (respectievelijk 2.300 m² en 1.300 m²).

Figuur 8: Collendoorn, Hofsteeweg 2: uitsnedes van het Beleidsplan archeologie van de gemeente Hardenberg. Het plangebied is geel omlijnd. Het rode vierkant, dat deels overlapt met het plangebied, heeft waarde archeologie 1 en komt overeen met het eerder genoemde AMK-terrein van de havezate (13323). De zalmroze vlekken op de kaart hebben waarde archeologie 4, dit zijn plekken waar een verhoogde kans is op het aantreffen van archeologie. De witte delen is de kans op archeologie laag en is geen onderzoek nodig. Bron: Beleidsplan archeologie gemeente Hardenberg.

3. Conclusies en advies (KNA 4.1: VS07)

belangrijkste resultaten

Het plangebied ligt op een dekzandrug die is omringd door beekdalbodems. De bodem bestaat uit hoge bruine enkeerdgronden en is vanaf de middeleeuwen bemest waardoor een humeuze akkerlaag het dekzand heeft afgedekt. Het westelijke deel van het plangebied bestaat uit het AMK-terrein van de voormalige havezate 't Hogeholt. De boerderij van deze havezate is in 1885 gesloopt en vervangen door de huidige boerderij. Het oostelijke deel van het plangebied maakte deel uit van het bouwland van de boerderij en is pas voor een deel bebouwd in de jaren tachtig met de komst van de nu te slopen schuren.

In de omgeving zijn meerdere vondsten gedaan uit zowel de steentijd als uit de Romeinse tijd. Hoewel er nog geen duidelijk nederzettingen uit deze tijd zijn aangetroffen bij gravend onderzoek, is de vondst van artefacten in de omgeving wel verdacht.

archeologisch verwachtingsmodel

De verwachting voor archeologische resten in het plangebied is hoog voor vrijwel alle archeologische perioden. Op de dekzandrug, die een aantrekkelijke vestigingsplek was voor de mens in het verleden, kunnen resten uit de steentijd tot Romeinse tijd goed bewaard zijn gebleven doordat deze zijn afgedekt door de middeleeuwse akkerlaag. Mogelijk zijn deze oude archeologische resten deels aangetast door de bouw van de middeleeuwse, en de 19^e eeuwse boerderij. Voor de periode vanaf de middeleeuwen weten we dat er zeker vanaf 1383 een boerderijhoeve in het plangebied heeft gestaan. Deze middeleeuwse boerderij is in 1885 gesloopt en vervangen door een nieuwe boerderij. Mogelijke resten (bijvoorbeeld funderingen, muren en putten) van de oorspronkelijke boerderij (en bijgebouwen) bevinden zich in het westelijke deel van het plangebied. Waarschijnlijk liggen deze voor een groot deel onder de huidige (te slopen) bebouwing.

Tabel 3: Collendoorn, Hofsteeweg 2: specificatie archeologische verwachting.

datering:	steentijd tot Romeinse tijd	middeleeuwen - nieuwe tijd
complextype:	jachtkampen, nederzettingen	nederzetting (boerderijhoeve), agrarische complexen
omvang:	onbekend	boerderijhoeve en bijgebouwen circa 1000 m ²
diepteligging:	onder de akkerlaag in de top van het dekzand	onder het maaiveld en bestaande bebouwing
gaafheid en conservering:	Waarschijnlijk goed, afdekking door akkerlaag	onbekend
locatie:	overal mogelijk	westelijk deel plangebied
uiterlijke kenmerken:	archeologische indicatoren (o.a. aardewerk, vuursteen, metaal, houtskool), vegetatie/akkerlagen	gebouwen: funderingsresten, muurresten, kelders, putten. overig: aardewerk, metaal, glas, bouwmetaal.
mogelijke verstoringen:	latere bebouwing, agrarische activiteiten	sloop

Selectie-advies door senior KNA-archeoloog/prospector dr. J. Jelsma

Uit het bureauonderzoek blijkt dat voor het hele plangebied een hoge kans is op archeologische waarden uit de periode steentijd tot Romeinse tijd en voor resten die behoren tot een boerderijhoeve uit de middeleeuwen tot nieuwe tijd. Gezien deze hoge kans op archeologie wordt geadviseerd om de sloopwerkzaamheden onder archeologische begeleiding te laten uitvoeren. Omdat de locatie van de nieuw te bouwen huizen en schuren niet overeenkomt met de locatie van de te slopen bebouwing, wordt geadviseerd om op deze plekken ruim voorafgaand aan de sloop een inventariserend booronderzoek te laten uitvoeren. Het inventariserende onderzoek dient de gaafheid van de bodem vast te stellen en uitsluitel te geven over de aanwezigheid en diepte van mogelijke archeologische resten en niveaus.

Dit betreft een advies. Het definitieve besluit hierover ligt bij de bevoegde overheid, de gemeente Hardenberg.

Gebruikte bronnen

- Beckers, I.S.J. 2014. *Vechtpark, Hardenberg (gemeente Hardenberg) Een Bureauonderzoek*. ADC Rapport 3735. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.
- Bex, J. 2017. *Archeologisch onderzoek Marslanden II te Hardenberg Bureauonderzoek (BO)*. GRA-rapport 2017.01. Greenhouse Advies, Huissen.
- Boekema, Y., 2010. *Archeologisch onderzoek Schoutenhof II te Hardenberg*. Grontmij Archeologische Rapporten 989. Grontmij, Assen.
- Bouma, N. 2016. *De N34 in Hardenberg van De Witte Paal tot de grens met Drenthe Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van proefsleuven*. ADC Rapport 4077. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.
- Centraal Archeologisch Archief (CAA) en Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) [Archis3].
- Cohen, K. 2017. *Beschrijving gebiedsindeling en legenda kaartlaag T0123: Begraven Hoofdlandschappen en Landschapszones*. Deltares project 1210450-000. Deltares. Delft.
- Gemeente Hardenberg. 2009. *Beleidsplan archeologie gemeente Hardenberg 'Met het verleden stevig verankerd op de toekomst af'*
- Gevers, A.J., en A.J. Mensema. 1983. *De Havezaten in Salland en hun bewoners*. Canaletto, Alphen aan de Rijn.
- Kalisvaart, C.C. 2013. *Gemeente Hardenberg Plangebied N34 te Hardenberg. Inventariserend veldonderzoek (karterende fase)*. BAAC Rapport V-13.0129. BAAC, Deventer.
- Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 4.1 www.SIKB.nl. Centraal College van Deskundigen Archeologie, 2018.
- Opentopo. www.opentopo.nl
- Osinga, M. 2017. *Archeologisch onderzoek Marslanden II te Hardenberg, deelgebied De Cirkel Inventariserend veldonderzoek (IVO-O)*. GRA-rapport 2017.09. Greenhouse Advies, Huissen.
- Porreij-Lyklema, T.E. 2019. *Plangebied Engeland 6 te Ane en 'In de Toeslag' te Collendoorn, gemeente Hardenberg; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkennend booronderzoek)*. RAAP-Rapport 3734. RAAP, Weesp.
- Publieke Dienstverlening op de Kaart. www.pdok.nl
- Putten, van, M.J., 2013. *Gemeente Hardenberg Plangebied N34 te Hardenberg. Inventariserend veldonderzoek (verkennende en karterende fase)*. BAAC Rapport V-13.0027. BAAC, Deventer.
- Topotijdreis. www.topotijdreis.nl

Lijst van figuren en tabellen

Figuren

- 1 Topografische kaart
- 2 Luchtfoto en werkzaamheden plangebied
- 3 Landschapskaart
- 4 Bodemkaart
- 5 Hoogtekaart
- 6 Archeologische kaart
- 7 Historische-topografische kaarten 1860, 1910, 1940 en 1970
- 8 Uitsnede gemeentelijke beleidskaart

Tabellen

- 1 Administratieve gegevens
- 2 Archeologische waarden rondom het plangebied
- 3 Specificatie archeologische verwachting

Appendix I: Archeologische periodes

paleolithicum:

paleolithicum vroeg: tot 300.000 BP
paleolithicum midden: 300.000 - 35.000 BP
paleolithicum laat: 35.000 BP - 8.800 vC
paleolithicum laat A: 35.000 - 18.000 BP
paleolithicum laat B: 18.000 BP - 8.800 vC

mesolithicum:

mesolithicum vroeg: 8.800 - 7.100 vC
mesolithicum midden: 7.100 - 6.450 vC
mesolithicum laat: 6.450 - 4.900 vC

neolithicum:

neolithicum vroeg: 5.300 - 4.200 vC
neolithicum vroeg A: 5.300 - 4.900 vC
neolithicum vroeg B: 4.900 - 4.200 vC
neolithicum midden: 4.200 - 2.850 vC
neolithicum midden A: 4.200 - 3.400 vC
neolithicum midden B: 3.400 - 2.850 vC
neolithicum laat: 2.850 - 2.000 vC
neolithicum laat A: 2.850 - 2.450 vC
neolithicum laat B: 2.450 - 2.000 vC

bronstijd:

bronstijd vroeg: 2.000 - 1.800 vC
bronstijd midden: 1.800 - 1.100 vC
bronstijd midden A: 1.800 - 1.500 vC
bronstijd midden B: 1.500 - 1.100 vC
bronstijd laat: 1.100 - 800 vC

pleistoceen: 2,5 miljoen - 10.000 BP
elsterien 475.000 - 410.000 BP
saalien 200.000 - 130.000 BP
weichselien 116.000 - 10.000 BP
holoceen: 10.000 - heden

vC = voor Christus

nC = na Christus

BP = before present; present = 1950

ijzertijd:

ijzertijd vroeg: 800 - 500 vC
ijzertijd midden: 500 - 250 vC
ijzertijd laat: 250 - 12 vC

romeinse tijd:

romeinse tijd vroeg: 12 vC - 70 nC
romeinse tijd vroeg A: 12 vC - 25 nC
romeinse tijd vroeg B: 25 - 70 nC
romeinse tijd midden: 70 - 270 nC
romeinse tijd midden A: 70 - 150 nC
romeinse tijd midden B: 150 - 270 nC
romeinse tijd laat: 270 - 450 nC
romeinse tijd laat A: 270 - 350 nC
romeinse tijd laat B: 350 - 450 nC

middeleeuwen:

middeleeuwen vroeg: 450 - 1.050 nC
middeleeuwen vroeg A: 450 - 525 nC
middeleeuwen vroeg B: 525 - 725 nC
middeleeuwen vroeg C: 725 - 900 nC
middeleeuwen vroeg D: 900 - 1.050 nC
middeleeuwen laat: 1.050 - 1.500 nC
middeleeuwen laat A: 1.050 - 1.250 nC
middeleeuwen laat B: 1.250 - 1.500 nC

nieuwe tijd:

nieuwe tijd vroeg: 1.500 - 1.650 nC
nieuwe tijd midden: 1.650 - 1.850 nC
nieuwe tijd laat: 1.850 – heden

Algemeen

Steentijd (tot 2000 vC)

De steentijd is opgedeeld in het paleolithicum, mesolithicum en neolithicum. Het paleolithicum (oude steentijd) wordt vooral gekenmerkt door de ijstijden. Na het laatpaleolithicum verbetert het klimaat. Vindplaatsen uit het late paleolithicum zijn vooral te herkennen aan concentraties vondstmateriaal (bewerkt en/of verbrand vuursteen, houtskool) met weinig en moeilijk te herkennen grondsporen zoals kuilen, paalgaten en houtskoolconcentraties die mogelijk wijzen op haardplaatsen.

Vondsten uit het mesolithicum of midden steentijd, gekenmerkt door sporen en vondsten van rondtrekkende jagers en verzamelaars, bestaan voornamelijk uit bewerkt vuursteen, verbrande hazelnootdoppen en houtskoolfragmenten. Mesolithische grondsporen zijn vooral oppervlaktehaarden en haardkuilen. In een natte omgeving kunnen ook werktuigen van gewei of hout bewaard zijn gebleven. Voorbeelden hiervan zijn gewebijlen, bogen, visfuiken, etc.

In het neolithicum (nieuwe steentijd) werden dieren gehouden en in het neolithicum werd eveneens akkerbouw bedreven. Grondsporen uit deze periode kunnen bestaan uit paalgaten van bijvoorbeeld boerderijen, resten van beschoeiingen, greppels, (afval)kuilen en haardplaatsen. Aardewerk komt in deze tijd voor, evenals bewerkt (vuur)steen en geslepen bijlen.

Metaaltijden (2000-12 vC)

In de bronstijd en ijzertijd kwam bemesting en wisselbouw binnen de akkerbouw voor. Sporen uit de bronstijd en ijzertijd kunnen bestaan uit kuilen, paalgaten van boerderijplattes, bijgebouwen of spiekers, waterkuilen of -putten, erf- of akkerafscheidingen en sporen van akkerbewerking zoals de kruiselings getrokken voren van een eergetouw. Houtskool kan duiden op de aanwezigheid van haarden voor voedselbereiding of het bakken van aardewerk. Ook kunnen er restanten gevonden worden die duiden op metaalbewerking, zoals stukken ovenwand, brons- of ijzerslakken, sintels, mallen, smeltkroezen, metaal bedoeld voor omsmelten, etc. Vondsten kunnen verder bestaan uit bijvoorbeeld metalen voorwerpen of voorwerpen van aardewerk zoals vaatwerk, maar ook slingerkogels, rammelaars, spinklosjes en weefgewichten.

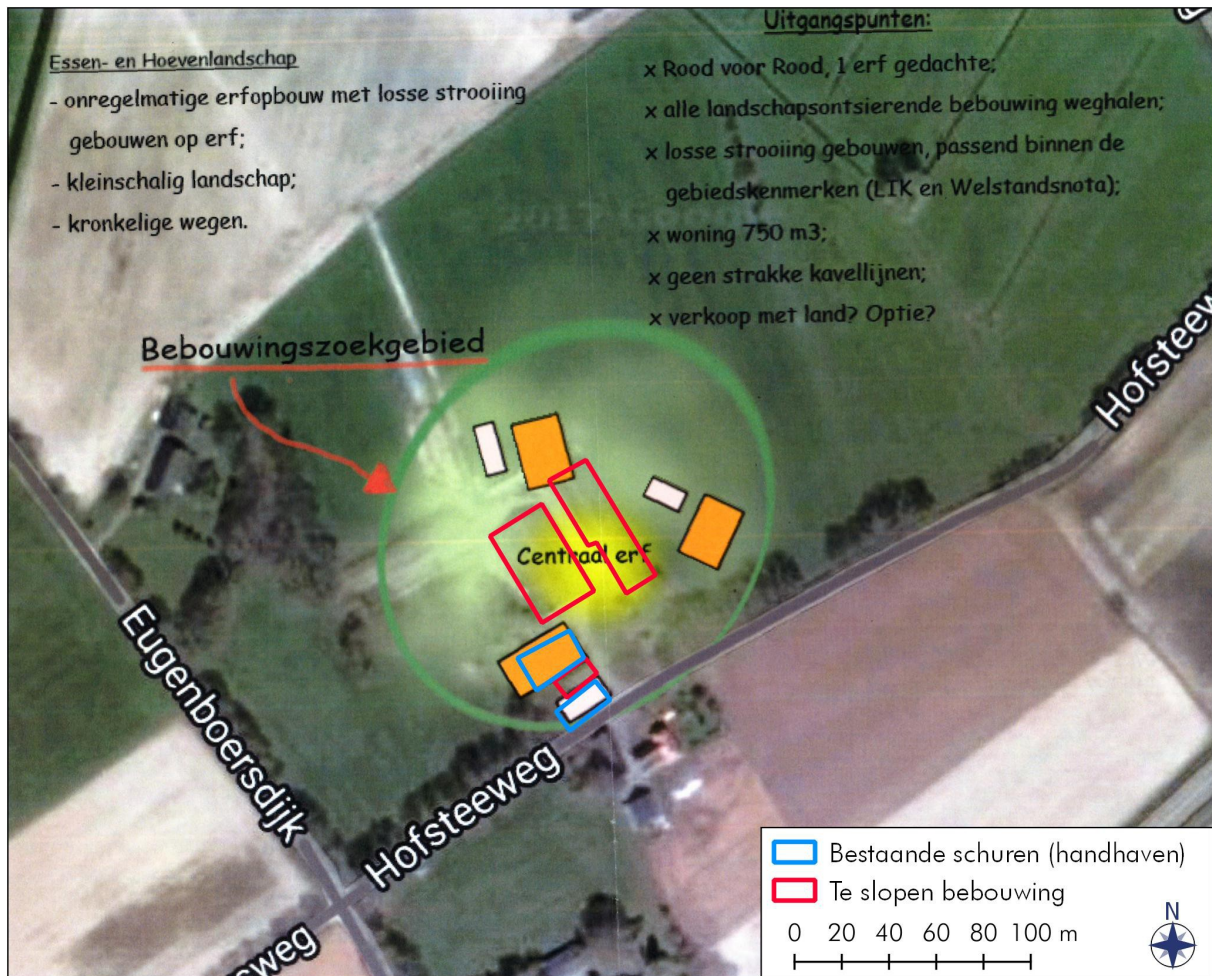
Romeinse tijd (12 vC-450 nC)

In de Romeinse tijd vormde de Rijn de noordelijke grens van het Romeinse rijk. Langs deze grens, de *limes*, werden grensposten, nederzettingen en wegen gebouwd. In het noorden van Nederland zijn ook Romeinse vondsten gedaan, maar dit zijn voornamelijk losse vondsten als Romeinse munten, mantelspelden en scherven Romeins aardewerk.

Middeleeuwen en nieuwe tijd (450 nC-heden)

Na een afname in de bevolkingsdichtheid aan het einde van de Romeinse tijd en de periode erna, steeg deze weer in het begin van de middeleeuwen. Vondsten uit de middeleeuwen en later bestaan voornamelijk uit scherven aardewerk, waaronder importaardewerk, munten en metalen voorwerpen (zoals mantelspelden, spijkers), resten van aardewerkproductie, metaalbewerking, wolbewerking etc. Belangrijke gebouwen (bijvoorbeeld kerken en borgen) werden van baksteen / kloostermoppen gebouwd.

Appendix II: Stedenbouwkundig plan

Uitsnede van de uitgangspunten van het stedenbouwkundig plan voor de Hofsteeweg 2. De oranje en witte blokken zijn de (mogelijke) locaties voor de nieuw te bouwen huizen en schuren.

Bron: BügelHajema adviseurs bv